15.12.1997

Sayın Tülay Ayaşligil ,

9-13 eylül 1996 tarihleri arasında Çanakkale'de gerçekleştirilen "Yerleşim ve Çevre Sorunları : Çanakkale İli Sempozyumu"nun bildiriler kitabı ekte sunulmuştur. Katılımınız için teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Filibeli

Prof.Dr. Ayşe FİLİBELİ
Organizasyon Komitesi Adına

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ

ÇANAKKALE BELEDİYESİ

YERLEŞİM VE ÇEVRE SORUNLARI: ÇANAKKALE İLİ

9-13 EYLÜL 1996

BİLDİRİLER

EDİTÖR

Prof.Dr. Ayşe FİLİBELİ

İZMİR
1997

Sempozyum kitabında sunulan bildirilerdeki her türlü düşünce ve bilimsel içerikler yazarlarına aittir. Organizasyon Komitesi bildirilerdeki düşünce ve bilimsel içeriklerden sorumlu değildir.

Sempozyum kitabı yazarlar tarafından gönderilen bildirilerin orijinal metinleri kullanılarak olduğu gibi basılmıştır. Metinlerdeki yazım ve çizim hataları yazarlarına aittir.

Sempozyum kitabı Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Basım Ünitesi'nde basılmıştır.

Organizasyon Komitesi

ORGANİZASYON KOMİTESİ

Prof.Dr. Füsun ŞENGÜL

Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Çevre Mühendisliği Bölümü

Prof.Dr. M. Doğan KANTARCI

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi
Toprak İlmi ve Ekoloji Anabilim Dalı

Prof.Dr. Aysen MÜEZZİNOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Çevre Mühendisliği Bölümü

Prof.Dr. Ayşe FİLİBELİ

Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Çevre Mühendisliği Bölümü

YARDIMCI KOMİTE

Arş.Gör.Dr. Abdurrahman BAYRAM

Arş.Gör. Doğanay TOLUNAY

Arş.Gör. Sevgi TOKGÖZ

Çev.Müh. Coşkun PINAR

Arş.Gör. Nurdan BÜYÜKKAMACI

TEŞEKKÜR

9-13 eylül 1996 tarihleri arasında Çanakkale'de yapılan Yerleşim ve Çevre Sorunları : Çanakkale İli Sempozyumunun gerçekleştirilmesinde,

gerekli her türlü olanağı sağlayan Çanakkale Valisi Sayın Ekrem Özsoy'a ve Çanakkale Belediye Başkanı Sayın İsmail Özay'a,

sempozyuma katılanları misafir eden başta Çanakkale Orman Baş Müdürü Orm.Y.Müh. Hüseyin Zor olmak üzere Orm.Y.Müh. Abdullah Büber, Çanakkale Milli Parklar Müdürü Orm.Y.Müh. Muhterem Avcı ve Orman Baş Müdürlüğü çalışanlarına,

ülkemizin uzak köşelerinden kendi olanaklarıyla Çanakkale'ye gelip bildiri sunan, bilimsel tartışmalara katılan, değerli zamanları ile tam bir görev anlayışı içinde mesailerini bu uğurda harcayan değerli üniversite bilim adamlarına ve diğer katılımcılara,

arazide teknik gezinin gerçekleştirilmesini sağlayan başta Çanakkale Orman Baş Müdürü Orm.Y.Müh. Hüseyin Zor ve Çanakkale Milli Parklar Müdürü Orm.Y.Müh. Muhterem Avcı olmak üzere Orman Baş Müdürlüğü çalışanlarına,

Çanakkale kentinin içindeki teknik gezilerin gerçekleştirilmesinde başta Çanakkale Belediyesi elemanlarından Temizlik İşleri Müdürü Cengiz Tandoğan ve Çev.Müh. Aysun Engin olmak üzere Mim.İsmail Erten ve ÇEYAP çalışanlarına,

Sempozyumun başarı ile yürütülmesinde değerli katkıları olan Araştırma Görevlileri Abdurrahman Bayram, Doğanay Tolunay, Sevgi Tokgöz'e; sempozyum kitabının basıma hazırlanması sırasında özverili katkılarından dolayı Çev.Müh Coşkun Pınar ve Arş.Gör Nurdan Büyükkamacı'ya ve basım işleminin gerçekleştirilmesinde emeği geçen Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Basım Ünitesi elemanlarına teşekkür ederiz.

Organizasyon Komitesi

İÇİNDEKİLER

SONUÇ BİLDİRİSİ

ACAR, F.N., TURALIOĞLU, S.;"Yapay Gübrelerin Alıcı Ortamlara Etkileri ve Alınması Gereken Önlemler

ACAR, R., CAN, İ.;"Çanakkale ve Yöresi Hidrolojik Havzalarındaki Yağış ve Akış Datalarının İstatistiği"

AKINCITÜRK,N.; KAPROL, T.;"Kent Planlamasında, Programlama Sürecinde Esneklik ve Büyüyebilme Olgularının İncelenmesi"

AKSOY, T.;AYDIN, M.;TUNCEL, O.; ÖNER, Ö.;"Sarıçay'ın Kurtarılması"

AKSU, M.S.; ORHAN, Y.; BÜYÜKGÜNGÖR, H.;"Sahil Beldesinde İçme Suyu Temini İçin Örnek Bir Çalışma"

ALKAN, S.; TOKGÖZ, S.;"Taşkından Korunma Önlemleri ve Taşkınlar Açısından Çanakkale İlinin Durumu"

AYAŞLIGİL, T.;"Çanakkale Kentinin Yeşil Alan Sistemi"

ATAK, S.; DOĞAN, M.Z.; GÜNEY, A.; DİNÇER, H.; DOĞAN, M.;"Çevre Korunması Yönünden Türk Linyitlerinden Kükürdün Giderilmesi ve Çan Kömürü Örneği"

BAYRAM, A.; MÜEZZİNOĞLU, A.;"Kentler İçin "Temiz Hava Planı" Uygulaması"

ÇİNER, F.; İNAN, H.; "Gemi Taşımacılığından Kaynaklanan Deniz Kirlenmesi"

DEMİRCİOĞLU,H.; SEYFİOĞLU, R.; MÜEZZİNOĞLU, A.;"Otoyol Trafiği Eklentisinin Çanakkale Hava Kalitesine Yapabileceği Etkiler"

DEMİRKAN, S.; KANTARCI, D.; KILIÇ,A.; EKİNCİ, E.; ;"Orman Yangınlarından Oluşan Emisyonların Hesaplanması: 1994 Gelibolu Milli Parkı Yangınına Uygulama"

DEMİRSAR, G.;"Yerel Yönetimlerde Mücavir Alanlar"

DOSTOĞLU, N.; ÇAĞLI, Y.; ARIDAĞ, L.; EDİZ, Ö.; TANELİ, Y.; GENÇ, H.; UÇAROĞLU, S.;"Çanakkale Kentinin Sürdürülebilir Gelişmesi"

DUMAN, A.;"Çanakkale İli Çevre Sorunları"

EKİZOĞLU, A.;"Çanakkale Yöresinde Orman-Toplum İlişkilerine Genel Bir Bakış"

taşkın kontrolu amacıyla yapılan yapılar arasında mevcut olan uyumsuzluğun etkisini azaltabilmek mümkün olabilecektir.

Araplı dere havzasını da kontrol altına alabilmek ve böylelikle mansap kesimin olumsuzluğunu azaltabilmek düşüncesiyle bu havzaya bir sel kapanı inşaası da düşünülebilir.

KAYNAKLAR

Alkan, A. (1995) " İzmir sel felaketi ile ilgili teknik rapor". İzmir, TMMOB, İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi Haber Bülteni, y. 10, s. 62, s. 13-14.

Brady, D. K. (1979) "Flood Frequency Analysis: Logistic Method for Incorporating Probable Maximum Floods", Research Report CE 1, Dept. of Civil Eng., University of Queensland, St. Lucia, Australia.

Defence Mapping Agency Topografic Center (1973) "Ayvalık - Türkiye (Turkey)". Washington, Scale 1/250 000, Series 1501, Sheet NJ 35-2.

Defence Mapping Agency Topografic Center (1973) "Çanakkale - Türkiye (Turkey)". Washington, Scale 1/250 000, Series 1501, Sheet NK 35-10b.

DSİ (1966) "Çanakkale projesi istikşaf raporu." Ankara, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, G. Yay. N. 537, Grup N. III, Özel N. 12/42.

DSİ (1990) "Türkiye maksimum yağışları frekans atlası C. I: Noktasal yağışların frekans analizi". Ankara, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Etüd ve Plan Dairesi Başkanlığı.

DSİ (1994) "Türkiye akarsu havzaları maksimum akımlar frekans analizi (MAFA)". Ankara, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Etüd ve Plan Dairesi Başkanlığı.

DSİ (1995) "Türkiye'deki barajlar ve hidroelektrik santrallar." Ankara, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Teknoloji Dairesi Başkanlığı, Basım ve Foto-Film Şube Müdürlüğü.

Harmancıoğlu, N.; Alkan, A. (1991) "Taşkın analizlerinde yeni yaklaşımlara gereksinim". Ankara, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Yağış-Sel-Heyelan Sempozyumu (Bildiriler), s. 98-107.

ÇANAKKALE KENTİNİN YEŞİL ALAN SİSTEMİ

Araş.Gör.Tülay AYAŞLIGİL

İ.Ü.Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü
Peyzaj Planlama ve Tasarım Anabilim Dalı

ÖZET

Bu bildiride kentsel açık ve yeşil mekanlarının tanımı yapılarak, fonksiyonları ile önemi açıklanacak ve kent içindeki açık ve yeşil mekanların yerlerinin belirlenmesinde etkili olan faktörler ile planlama ilkelerine değinilecektir. Ayrıca kent gelişim planlama çalışmaları ve imar uygulama planları ile eş zamanlı olarak yapılacak olan peyzaj planı ile kent içi açık ve yeşil mekan planlamasının önemi ve açık ve yeşil mekanların kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilmeleri konusunda katkısı açıklanmaktadır. Böyle bir planlama için gerekli olan veriler ve bunların nasıl sağlanacağı konusunda bilgi verilecektir

ANAHTAR KELİMELER

Peyzaj Planlaması,Yeşil Alan Planlaması, Çanakkale Yeşil Alan Sistemi

SUMMARY

The present paper deals with the open green spaces in the cities. It describes them and explains their functions and importance for the cities. Further, it discusses planning principles and factors which are effective in determination of their location. Landscape and urban open green space planning, which are done simultaneously with the urban development and building application plans respectively, can be seen as an insurance that the open green spaces fulfil the functions expected from themselves. The paper gives also some information about the data which is necessary for such a planning and about the means how they can be obtained.

KEY WORDS

Landscape Planning, Urban open green space planning, Open green space system of Çanakkale

1. AÇIK VE YEŞİL MEKANIN TANIMI

İçinde yaşadığımız kentler insanların barınma gereksinimini karşılayan yapılardan oluşmazlar.

Bir kentin fiziksel yapısını kitle ve boşluklar oluşturur. Kent kalıbını ortaya koyan yapılar **kitleleri**, ulaşım arterleri, açık ve yeşil mekanlar ise, **boşlukları** meydana getirir.

Kentsel açık ve yeşil mekan, kentsel alandan farklı olarak eni, boyu, yüksekliğinin yanısıra kentlilerin onu kullanması ile bir boyut daha kazanmış olmaktadır. Örneğin kentteki boşluklar kentsel alan olmasına karşın, kent meydanı bir kentsel mekandır (Kayhan ve Konuk, 1987).

Yeşil alanlar, daha çok bitkiler vasıtasıyla şekillenmiş yerleşim bölgelerindeki alanlardır. Yeşil alanlarla ilgili ulaşım ve diğer gerekli yapılar, yeşil alanların parçaları olarak bu alanlardan sayılmaktadır. Yeşil alanlar terimi daha çok planlardaki gösterimle ilgili olarak kullanılır. Yoksa yeşil mekan kavramı gereğini daha iyi anlatmaktadır ; zira kent yeşilinin mekansal karakterini de dile getirmektedir. Kent açık ve yeşil mekanları iki grupta toplanabilir (Richter, 1982):

1) Yapı alanlarındaki yan tesisler için ayrılmış olan yerler örneğin oyun alanları, boş zaman ve rekreasyon alanları ile taşıtların park etmesi için düşünülmüş alanlar,

2) Yapılaşmaya müsaade edilmeyecek alanlar :

* Trafik, ulaşım için düşünülen alanlar, örneğin yaya zonları, otopark yerleri, bağlantı yerleri,
*Atık su ve çöpler için ayrılmış olan alanlar,
*Kamusal ve özel yeşil alanlar örneğin ev bahçeleri, parklar, küçük hobi bahçeleri, su yüzeyleri, spor ve yüzme tesisleri, botanik ve hayvanat bahçeleri, oyun yerleri, çadır ve kamp alanları, meydanlar, gezinti ve yürüyüş yerleri, mezarlıklar,
*Tarım ve ormancılık için uygun alanlar,
*Mekansal olarak belli bir ortak kullanım için düşünülmüş alanlar, örneğin çocuk oyun yerleri ve boş zaman tesisleri,
*Peyzajın korunması, bakımı ve gelişmesi için öngörülen alanlar,
*Emisyonlara karşı korunma amacıyla yapılaşmanın müsaade edilmediği koruma alanları,
*Ormanlık alanlar ya da ağaçlandırma ve bitkilendirme amacıyla ayrılmış alanlardır

2. KENT İÇİNDEKİ AÇIK VE YEŞİL MEKANLARIN FONKSİYONLARI VE ÖNEMİ

Açık ve yeşil mekanlar kent içinde şehircilik, kent iklimi, peyzaj ve kent estetiği, psikolojik ve ruh sağlığı, ekolojik ve kullanım fonksiyonu bakımından önemlidir (Richter, 1982).

1) <u>Şehircilik açısından önemi :</u>

Kentsel açık ve yeşil mekanların ; şehircilik açısından bölümleme, sirkülasyon, biyoklimatik ve hijyenik yönden, koruma, kenti biçimlendirme ve estetik kazandırma, yaşantı değerini artırma, alan saklama, rekreasyon gibi kullanıcıya dönük kullanım alanı yaratma fonksiyonları vardır.

a) <u>Bölümleme fonksiyonu</u> : Her hangi bir yerleşim yerinde korunan, ayakta kalan açık alanlar, örneğin orman alanları, yamaçlar, sırtlar, kıyılar ve vadiler, yalnızca varlıkları dolayısıyla bile kenti bölümleyen ya da kente biçim veren elemanlar olarak etkin olabilirler.

b) <u>Sirkülasyon fonksiyonu</u>: Kenti bölümleyen akslarla birlikte düşünülen yollar, kentsel açık mekanlar, yerleşim yerleri ile endüstri bölgelerinin ve tüm şehrin ulaşıma açılmasını sağlar. Çok iyi düşünülmüş ulaşım sistemleri örneğin araç, yaya ve bisikletliler için düşünülmüş bağlantılar bu fonksiyonu yerine getirebilir.

c) <u>Biyoklimatik ve hijyenik fonksiyonu</u> : Yerleşim yerlerinin vejetasyonu, geniş alanlar kaplayan yeşil bantlardan başlayıp özel ev bahçelerine kadar, hepsi kent ikliminin olumsuz etkilerini ortadan kaldırabilir. İnversiyon durumlarının söz konusu olması durumunda regüle etme inversiyonları sayesinde iklimde bir iyileşmeye katkıda bulunabilirler. Asimilasyon yapma yeteneğinde olan bitkiler sayesinde havanın nemi artar, sıcaklık dengelenir, güneş ışığının etkileri zayıflar, ayrıca oksijen ve karbon asitlerinin artması sonucu ve ağır metal içeren diğer emisyonlar tutulur.

d) <u>Koruma fonksiyonu</u> : Bir kentin yeşil strüktürleri ; geniş yeşil alanlardan dar yeşil bir şeride kadar hepsi, kentteki gürültünün, toz ve gaz şeklindeki zararlı maddelerin tutulmasını sağlar. Bitkilendirilmiş alanlar, şiddetli rüzgarları önleyerek ve termik rüzgarlar oluşturarak hava kütlelerinin sirkülasyonunu sağlarlar.

e) <u>Kenti biçimleme ve estetik kazandırma fonksiyonu</u> : Kent yeşili, çok farklı biçimlerde oluşturulmuş, örneğin tarihi bakımdan önemli bahçelerde buna dahil olmak üzere, bir kentin ya da tek tek mekanlarının görsel tablosunu çok büyük ölçüde etkiliyebilirler. Özellikle açık yerlerde gösterişli açık mekanlar bir kentin estetiğinin artmasını sağlayabilir. Çok çeşitli açık mekanlar yoğun yerleşim yerlerinde arzulanmayan çekirdek oluşumlarını önleyebilir ve kenti bölümleyerek yaratacakları mekan strüktürleri ile kentin biçimi ve formu üzerinde etkili olabilirler. Kentin büyük park tesislerinden başlayıp, küçük yeşillendirilmiş kent mekanlarına kadar hepsi kent biçimi ve formu üzerinde etkilidirler.

f) <u>Yaşantı değerini artırma fonksiyonu</u> : Açık mekanı kullanan kişiler açısından kent yeşili bir yaşantı değerine sahiptir. Ayrıca reprezantatif amaçlı düzenlemeler de yaşantı değeri üzerinde etkilidir. Aktif olarak doğadaki uğraşlar ve kentte mevsimlerin yaşanılması da yaşantı değerini arttırır.

g) <u>Rekreasyon fonksiyonu</u> : Konut yakınındaki, bir semtteki ya da bir şehir bölgesindeki çeşitli açık mekanlar, iş saatleri dışında ve hafta sonlarında çok farklı şekillerde kişilerin rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

h)Alan saklama fonksiyonu : Kent gelişim konsepti içerisinde bazı alanların, gelecekte olabilecek alan ihtiyaçları gözönünde bulundurularak, gelecekte düşünülen fonksiyonları için ara kullanımlara sunulur.

k) Kullanıcıya dönük kullanım alanı yaratma fonksiyonu : Yaşantı değerini artırma ve dinlenme fonksiyonu açısından kullanıcıya dönük fonksiyon alanlarının belirlenmesini sağlar. Bunlar tüm kent yeşili ya da yalnızca belirli mekanları kapsayan yeşil alanlar, meydanlar ve ev bahçeleri gibi alanlarıdır.

2) Kent iklimi bakımından önemi :

Açık ve yeşil mekanlar kent sistemi içerisinde çok sayıda çeşitli mikroklimalar meydana getirir ve yeşil mekanlar kent iklimi üzerinde belirli bir etki yapmaktadır. Özellikle de sıcaklık üzerinde etkili olmaktadır. Yapılaşmanın yoğun olduğu yerlerdeki ısınan hava ile, geniş, yeşil mekanlardaki serin hava arasında bir sirkülasyon sistemi oluşur. Bu sirkülasyon sistemi sayesinde kent ve çevresindeki serin hava geceleri yapılaşmış kent bölgesine ulaşır. Bu hava sirkülasyonu röliyef vasıtası ile de sağlanabilir. Eğimli alanlarda, örneğin vadide, serin hava daha alçak yerlere doğru akmaktadır. Bu serin hava kent çevresindeki büyük ormanlık alanlar üzerinde, tarım ve çayır alanlar civarında oluşur. Eğer kentte yapılar ve bitkilendirmeler hava akımına dik olarak yerleştirilmemişlerse bu serin hava kente doğru akar. Aksi durumda serin havanın yer yer birikmesine ve buzlanma gibi olumsuz oluşumlara neden olabilir (Ayaşlıgil, 1991 a).

Kent sıcaklıklığı açısından vejetasyonun ve yayılışının büyük önemi vardır. Ağaçlar, meydanlar üzerinde ölçülebilir etkiler yapmaktadır. Kent iklimi üzerinde su yüzeylerinin de büyük ölçüde etkisi vardır. Kısacası kentteki iklim şartları büyük ölçüde vejetasyon ve su yüzeylerinin miktarları ile çok yakından ilgilidir (Miess, 1974).

* Büyük yeşil mekanlardaki hava nemi bu mekanları çevreleyen yapılaşmış alanlardakinden belirgin bir şekilde daha fazladır.
* Ağaçların oksijen üreticisi olması nedeniyle yeşil mekanların önemi çok fazla abartılmıştır, yapılan hesaplamalara göre oksijen üretimi genelde çok az olup, önemli bir rol oynamamaktadır.
* Büyük ağaçlar iç avlularda transpirasyon ve karbondioksit asimilasyonu ile mikroklimayı belirgin bir şekilde değiştirebilirler (Ayaşlıgil, 1991 a).

3) Peyzaj ve kentin estetiği açısından önemi :

Her kentin gelişimini ve temelini oluşturan ve belirleyen faktör peyzajdır. Peyzajı röliyef, sular ve vejetasyon belirler. Kentin çekiciliği, peyzaj elemanları ile yapı elemanları arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Tek tek yeşil mekanlar örneğin ev bahçeleri, parklar ya da alleler kentin görünüm ve estetiğini etkilemektedir. Tek büyük bir ağaç bile mekanın etkisini büyük ölçüde değiştirebilir (Oerel, 1976). Kent içindeki kent ormanları, koruluklar, ağaç grubları ya da soliter ağaç, çalılık, çitler gibi yeşil mekanlar ve yeşil elemanlar kentin peyzaj ve estetiğini etkileyen mekanlardır.

Kent çevresinde ise kent ve peyzaj görünümünü oluşturan tipik unsurlar orman, bağ, bahçe gibi arazi kullanım şekilleridir.

Kentlerde yeşil mekanlar tarihin mirasına dahildir ve çoğu sanat ve kültür tarihi açısından önemli olup ya korunmakta, ya da öneminden dolayı bir çok kentin ayrılmaz parçası olarak kabul edilmektedir. Bazı kentlerde yeşil mekanlar isimleriyle o kentin simgesi haline gelmişlerdir. Örneğin Hydepark - Londra, Bois de Bolougne - Paris, İngiliz Bahçesi - Münih, Prater - Viyana.

4) Psikolojik ve ruh sağlığı yönünden önemi :

Psikologlar tarafından yeterli ölçüde ve doğrudan doğa ile birlikte yaşamanın, insanın ruh sağlığının ön koşullarından biri olarak kabul edilir. Toprak, temiz hava, güneş, bitki ve hayvanlar ile kontakt özellikle çocuklar için gereklidir. Ayrıca yeşil mekanlar kent sakinlerine yapılaşmış çevreye bir kontrast yaşantı sunmaktadır.

5) Ekolojik önemi :

Yeşil mekanlar çok sayıda bitki ve hayvan türü ve yaşam birlikleri için yaşam mekanları olarak büyük öneme sahiptirler. Yerleşim bölgelerinde koruma alanı olarak ayrılan yerlerde hayvan ve bitkilerin buralara göç etmesiyle ve buralarda yaşamlarını sürdürmeleri ile mümkün olmaktadır.

6) Kullanım fonksiyonu bakımından önemi :

Açık ve yeşil mekanlar kent sakinlerine çeşitli kullanımlar sunarlar. Örneğin parklar, dinlenme alanları, spor alanları, gezinti ya da bisiklet yolları, bitki gösteri alanları, botanik bahçeleri, su yüzeyleri, spor alanları gibi.

7) Yeşil mekanların ekonomik yönden önemi :

Kentin ekonomik sisteminde yeşil mekanların önemi bazı semtlerin yeşil mekanlarla donatılmış olmasından dolayı bu semtlerdeki arsa fiyatları ile sıkı ilişkiler göstermektedir. Yeşil mekan miktarı ne kadar fazla ise arsa fiyatları da o kadar yüksektir.

Kamuya açık yeşil mekanların ekonomik değeri bir yandan fiziksel ve ruhsal yönden insan sağlığına direkt olarak katkısından dolayı ileri gelmektedir.

İyi düzenlenmiş bir parkta trafik güvenliğinin artması nedeniyle, oyun oynayan çocukların daha az kazaya uğramasını sağlayacaktır. Ayrıca çocukların oyun oynarken gözetilmemesinden dolayı yapılabilecek zaman ve iş tasarrufu ile prodüktivite (verimlilik) artmaktadır.

Kent yeşil alan sisteminin oluşturulması ile konut ve iş bölgeleri arasında ulaşım ağının yeşil mekanlarla donatılması ile de gürültü ve hava kirliliğinin azaltılması sağlanmış olur.

3. KENT SİSTEMİNDEKİ AÇIK VE YEŞİL MEKANLARIN YERİNİN BELİRLENMESİ

Kent sistemindeki açık ve yeşil mekanların yerinin belirlenmesi aşamasında yerleşim bölgelerine göre doğal mekanla ilgili özellikler, mekanın konum değeri, yeşil mekanların çekiciliği ve donanımı, kullanıcıların boş zaman ve boş zaman eğilimleri belirlenmelidir (Ayaşlıgil, 1991 b).

Doğal mekanla ilgili özellikler : Kent sisteminde yeşil alanların mekansal dağılımı bir dizi faktör tarafından tayin edilmektedir. Bu faktörler ; doğal mekanla ilgili özellikler, peyzaj strükürü en belirgin olarak da reliyef, yerüstü suları, toprak, vejetasyon ve kent iklimi ile ilgili özellikler ve kentin görünümüdür.
Mekanın konum değeri : Yeşil mekanın konumu ile kullanıcı arasında yani ziyaret sıklığı arasında çok sıkı korelasyon vardır. Konum değerinin hesaplanması (yeşil mekanın yaya olarak 5-10-15 dakikada ulaşabilecek kişilerin sayısı) planlamada karar verirken çok önemlidir. Eğer bir yeşil mekana ziyaretçiler ne kadar kısa sürede ulaşılabilirse ya da bir yerleşim bölgesine ne kadar yakınsa ve bu iskan bölgesinin yoğunluğu ne kadar yüksekse yeşil mekanın değeri o kadar yüksek olacaktır.
Yeşil mekanların çekiciliği ve donanımı : Park kullanıcıları ile yeşil mekan arasındaki büyük mesafeler, yeşil alanların çekici hale getirilmesi ile azaltılabilir. GLEICMANN (1963)'te yaptığı çalışmada, su, ilginç bitkiler ve hayvanlarla çekici noktalar oluşturularak çekicilik yaratılabileceğini ortaya koymuştur. Buna karşılık spor tesislerinin kullanımı uzaklıktan hemen hemen hiç etkilenmemekte ya da nüfusun belli bir kesimi ile sınırlı kalmaktadır.
Kullanıcıların boş zaman ve boş zaman eğilimleri : Kamuya açık yeşil mekanların kullanım süresi ve sıklığı üzerine etki yapan bir önemli konuda çeşitli arzulardır. Yani herhangi bir parkta çok çeşitli aktivitelere imkan varsa bu parkta kalış süresi artmakta ve ziyaretçiler buraya daha sık gelmektedir. Sahip olunan zamana bağlı olarak günlük kullanım ve hafta sonu kullanım için farklı alışkanlıklar vardır. Önemli çekici kentsel yeşil mekanların ziyareti için en azından bütün ailelerin 1/4'i haftasonlarında kısa mesafelerde olsa kenti terk etmektedir (Groning 1975, Glechman, 1963).

4. GEREKLİ OLAN AÇIK VE YEŞİL MEKAN MİKTARININ TESPİTİ

Bir kentteki yeşil alanlara olan gereksinimin belirlenmesinde her yerde geçerli olabilecek bir yöntem yoktur. Her kent için bu değerler özel olup, araştırma ve incelemelerle ortaya çıkarılır. Özellikle kentin büyüklüğü, yapılaşma durumu ve yakın çevresindeki peyzajda yer alan rekreasyon mekanlarının kullanım olanakları göz önünde bulundurulmalıdır.

Planlama aşamasında standart değerler gerekli olan alan gereksinimi için hiçbir değişiklik yapılmadan kullanılmamalıdır.

Kişi başına düşen yeşil alan miktarı metre kare olarak istatistiki değeri vermektedir. Ne bu, ne de bu tür kentin yapı alanının yeşil alana oranı, kent nüfusunun yeterince yeşil mekana sahip olduğu konusunda herhangi bir fikir veremez. Çünkü burada önemli olan açık ve yeşil mekanların kent içindeki yerleşim bölgelerine dağılımıdır. Yörenin şartları detaylı bir

şekilde incelenmeli ve gözönünde bulundurulmalıdır. Yeşil mekan planlamasının en önemli ödevlerinden biride kent sisteminde yeşil alanlara olan talebi sosyal olarak ortaya çıkarmaktır. Standart değerler o yerleşim yeri için gerekli olan açık ve yeşil mekan ihtiyacı hakkında bize yalnızca fikir verebilir (Bernartzky, 1972).

Açık ve yeşil mekan planlamasında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalar şu şekilde sıralanabilir :(Gaelzer, 1979)

a) Spor alanlarının normları yani büyüklükleri, oyun alanlarının boyutları veya ölçüleri, koşu parkurlarının uzunluğu veya genişliği v.b.
b) Bilimsel olarak bu zamana kadar doğruluğu kanıtlanmamış olsa da planlama uygulamalarında kabul edilmiş olan standart değerler esas alınır. Örneğin Alman Olimpiyat Birliği'nin oyun ve spor alanları için hazırlanmış olduğu "Altın Oran"da verilmiş olan değerler.
c) İhtiyaç hesaplamalarında örneğin mezarlık alanı içinse ölüm oranı, mezarlıkta kalma süresi, mezarlığın büyüklüğü ve gömülme şekli çok önemli olabilir.
d) İşletme ve işletilme için gerekli olan minumum büyüklükler örneğin tarım ve orman alanları, küçük hobi bahçe tesisleri, semt spor tesisleri ve mezarlıklar tesbit edilmelidir.
e) Yeşil mekanlara olan ilgili, istek ve arzular anketler sonucu ortaya çıkarılmalıdır.
f) Benzer büyüklük ve strüktüre sahip kentlerdeki yeşil mekanların durumu ve karşılaştırma değerleri araştırılmalıdır.
g) Kentin sağlıklı olarak fonksiyonunu yerine getirebilmesi için gerekli olan alanlar, arzulanan etkiyi sağlayabilmek için gerekli olan minumum büyüklükler belirlenmelidir.
ı) Empirik yani uygulamada kazanılmış olan ve mevcut şartlarda karşılaştırma imkanı sağlayacak değerler belirlenmelidir.

5. ÇANAKKALE KENTİ YEŞİL ALAN SİSTEMİ VE YEŞİL ALAN PLANLAMASI

Peyzaj planlama, kent gelişimi sürecinde yerleşime açılan alanlar ve kent alanlarında yapılacak olan peyzaj planı ile yeşil alan planlarını kapsar.

Yeşil alan planlaması tüm yeşil elemanların ve alanların birbirleriyle ve şehir gelişimi esnasında ortaya çıkan yapılarla mekansal ve fonksiyonel yönden oluşturduğu düzeni güvence altına alınmasını sağlar (Buchwald, 1969).

Açık ve yeşil mekan sistemlerinin gelişiminde etkili olan, doğal mekan potansiyelleri toprak, su, doğal vejetasyon ve en önemlisi reliyeftir. Bu doğal mekan potansiyellerinin tarihi kent gelişimi sürecinde oluşturduğu doğal açık mekan sistemleri, kent genelinde belirlenmeli ve oluşturulacak planlama yöntemiyle değerlendirilmelidir. Bu alanların iyileştirme çalışmaları yapılarak süreklilikleri sağlanmalı, ve kent yeşil alan sistemine dahil edilerek korunmalıdırlar.

Planlamada ilk aşama mevcut imar uygulama planlarında yeşil alan olarak ayrılmış olan mekanların, ne kadarının uygulandığı veya alanda kullanılabilir olarak kaldığı araştırılmalıdır.

Planlama çalışmaları esnasında kent sakinlerinin ihtiyaçları odak noktasını oluşturmalıdır. Kullanıcıların gereksinimlerinin yerleşim bölgelerine göre olan değişimlerinin araştırılmalıdır. Kent mekanlarının kullanımı, kullanıcının yaşı, kullanıcının geliri, tek tek bireylerin veya kullanıcı gruplarının ilgi duyduğu konular, yeşil mekanların uzaklığı, yeşil mekanların donanımı, yeşil mekanın çekiciliği gibi bir çok faktörlere bağlı olarak değişir. Bundan dolayı kullanıcı kitlenin özelliklerinin de incelenmesi gerekmektedir.

Planlama süreci ve yöntemi vatandaşları da içine almalıdır. Yerel yönetimler vatandaşlara planlamanın genel hedefleri hakkında bilgi vermelidir. Planlamayı kamuoyuna açık bir şekilde sunmak ve vatandaşları bu konudaki düşüncelerini almak mümkün olduğunca planlamanın başlangıcında yapılmalıdır.

Kent yeşilinin bilinçsizce bile olsa kentte mevcut olması halinde kent strüktürlerinin bölümlenmesine ve gevşetilmesine yardımcı olur. Bundan dolayı yeşil mekanlar kent genelinde peyzaj ve yeşil alan planlaması çerçevesinde belirlenmeli ve süreklilikleri sağlanarak kent yeşil alan sistemine dahil edilerek korunmalıdırlar.

* Kentin tarihinde derin kökleri olan açık mekanlar olabilir örneğin Hamidiye Tabyası çevresi, Sarıçay ve kenarındaki yeşil alan, havaalanı kenarındaki eski mesire yeri olan ağaçlık alan, Radarın bulunduğu tepelik alan, Eski şöför imtihan pisti mevcut ağaçlık alan.
* Kentin tablosunu belirleyen yani kentin görünümünde etkili olan objeler ve kent meydanları. Öörneğin, Saat Kulesi meydanı ile Cumhuriyet meydanı ve çevresi, feribot iskelesi önü açık alan, Kordon.
* Kent tarihinden örnekler veren bahçeler, ev bahçeleri, parklar. Örneğin Tarihi Halk Bahçesi, Çimenlik Kalesi Parkı, 500.yıl Dostluk Parkı (Musevi Mezarlığı).
* Resmi kurumlara ait yapıların örneğin üniversite, okul ve hastane bahçeleri. Örneğin müze bahçesi, Eğitim Fakültesi bahçesi, Cumhuriyet İlkokulu bahçesi, Orman Bölge Müdürlüğü ile Zirai Donatım'a ait bahçeler.
* Parklar ve çocuk bahçeleri. Örneğin Sarıçay Parkı, 60.yıl Parkı, Uğur Mumcu Parkı, Morrabbin Parkı, Lodos Parkı, Hasan Koyuncu Parkı.
* Spor alanları, örneğin 18 Mart Stadyumu, Halı saha parkı , Hamidiye Tabyası yanı halı saha.
* Refüj düzenlemeleri. Örneğin İnönü Heykeli refüj düzenlemesi, Tuğsavul caddesi ve Demircioğlu caddesi refüj düzenlemeleri.
* Kıyı düzenlemeleri, örneğin Yeni Kordon.
* Spor alanları. Örneğin 18 Mart Stadyumu, Halı Saha Parkı, Hamidiye Tabyası yanı Halı Saha.
* Kent içindeki küçük yeşil alanlar, avlular örneğin Yalı hanı avlusu.
* Alış veriş yeri, haftalık pazarların kurulduğu pazar yerleri. Örneğin Aynalı Çarşı, Cuma, Pazar Salı Pazarı olarak kullanılan açık alanlar ve sokaklar.
* Kent ormanı, resmi kurum, dernek ve dini tesislerin ağaçlandırma alanları. Örneğin Çevre gönüllüleri derneği I - II ile Cami yanı ve Hastane yanı ağaçlandırma sahaları.
* Mezarlıklar örneğin Hastane Bayırı Şehitliği, Belediye Mezarlığı, İngiliz ve Musevi Mezarlığı gibi bu alanlar Çanakkale'nin mevcut yeşil alan sistemini oluşturmaktadır. Bu alanların iyileştirme çalışmaları yapılarak süreklilikleri sağlanmalı, ve bu alanlar oluşturulacak kent yeşil alan sistemi içerisinde korunmalıdırlar.

KAYNAKLAR

Ayaşlıgil, Y. (1991) " Ekolojik Planlama Temel Esasları a " , Yüksek Lisans Ders Notları (Basılmamış). İ.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Ayaşlıgil, Y. (1991) " Ekolojik Planlama Temel Esasları b " , Yüksek Lisans Ders Notları (Basılmamış). İ.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Bakan, K. ve Konuk, G. (1987) " Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi " TUBİTAK.Yapı Araştırma Enstitüsü Yayını No: U 5 106 S, TUBİTAK - Ankara.

Bernartzky, A. (1972) Grünplanung in Baugebietn. Wiesbaden.

Buchwald, K. (1969) Entwicklung der Landschaftsplanung. In : Handbuch für Landschaftspflege und Naturschutz, Bd. 4, Planung und Ausführung, München.

Gaelzer, G. (1979) Landschaftsplanung als Beitrag zur Stadtentwicklungs- und Bauleitplanung. In : Handbuch für Planung, Gestaltung und Schutz der Umwelt, Bd. 3, 456-553, BLV München.

Gleichmann, P. (1963) Sozialwissenschaftliche Aspekte der Grünplanung in der Grossstadt. Stuttgart.

Groning, G. (1975) Über das Interesse an Kleingaerten, Dauercamping-parzellen und Wochenendhaus - Grundstücken. Teil 1. In : Landschaft und Stadt. 7 H. 1, S. 7-14. H. 2, S. 77-89, H. 3, S. 113-122.

Oertel, D. (1976) Die Stadtlandschaftsgestaltung des Raumes Karlsruhe. Stadtgestaltanalysen und ihre Awendung in der Flaechennutzungsplanung In : Stadt und Landschaft 8 , H.2, S. 49-60.

Miess,M. (1974) Planungsrelevante und kausalanalytische Aspekte der Stadtklimatologie. In: Landschaft u. Stadt 6; H. 1, S. 9-16.

Rıchter, G. (1982) Formen und Funktionen des Stadtgrüns" In : Rıchter, G (Ed.) Handbuch Stadgrün - Landschaftsarchitektur im staedtischen Freiraum 319 S. BLV Munchen.